

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

за Црну Гору број 10 пара
за СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ И ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Vjesnik“ Cetinje (Monténégro)

РУКОПИСЕ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА“
А ПРЕТПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ
ОГЛАСИ СЕ НАПЛАЋУЈУ ПО ПОГОДБИ

Њемачки бојот руске књижевности

„Народ pjesnika и мислилаца“, како се поносно воле називати Нијемци, изгубио је у овом рату смисао и да мисли и да расуђује. Колико далеко иде жучна заслијепљеност и срдита немоћ, доказује и Ремска Катедрала и Лувенска Библиотека и — бојот (!) руске књижевности. Ових су дана упутили њемачки књижевници проглас на своју браћу по перу, да се солидарису у бојоту руске литературе и да у будуће не преводне на њемачки језик ниједно дјело руско.

Кад је њемачка војска прелазила преко ријеке Мезе, послужила се је такозваном „завјесом од дима“: да сакрије своје покрете пред противником, непријатељ на неколико мјеста запали смоласту материју, помијешану с разним хемијским саставима, која га завије у црни, густ дим.

Такав изгледа и тај бојот. Под завјесом од дима њемачки ритери узмичу, под њом изводе своја свирепства и под њом долазе до овако мудрих подвига као што је овај бојот.

На тај експрес њемачких интелектуалаца одговорили су руски књижевници тако достојанствено и мирно, да њихов одговор прелази у сажалење.

Немировић-Данченко између осталог каже, да му тај бојот изгледа као човјек, који страда од жеђе, а ипак говори: хоћу да пијем, али не из твоје чаше, па ни из твога врела! Пушкин и Толстој неће од тога пострадати, а ако се у Нијемаца појави нови Гете и нови Шилер, нити ће се они жацати Русије, нити ће Русија раскидати с њима. Геније умјетника, мисао философа, једнако су као и Лувенски музеј и као слика Рембрантова својина цијелог човјечанства.

А. И. Куприн се нада, да тај корак њемачких шовиниста неће нанијети Русији никакве штете. Штете може бити само за Нијемце, јер је и онако њихова књижевност водена, слаба и нејака. Код њих се изнад просјечне, средње вриједности ништа и не ствара. „Кад чујем ту пријетњу Нијемаца, ја морам да кажем: како је то глупо! Литература припада човјечанству, у њој нема ни пола, ни узраста, ни нације. Мени се чини да је Њемачка сишла с ума, и ја је доиста жалим“...

Професор С. А. Венгеров се боји, да на тај њемачки покрет не падну у крајност широки слојеви руски. Њему изгледа готово немогуће, да у оваквим приликама види њемачко дјело на руској позорници. Историја њемачке књижевности доказује, колико су на њен развој утицали Толстој и Достојевски, који су унијели напосто нову струју у њемачко мишљење и осјећање. Руси, напротив, нијесу примали у потоње вријеме ништа од Нијемаца, који данас имају само Хауптмана, и у њему најновијег, грубог шовинисту.

А. М. Ремизов пребацује њемачким књижевницима заслијепљеност и немоћ. „Мјесто да позову на одговорност своје управљаче за проливену крв, за погинули толиких синова свога народа, за спалени Лувен, за касапљење мирног становништва — њемачки се књижевници удружују против нас, само

да покажу да су они свијет за се, који једино ствара и једино храни“.

А. Л. Вољински не чуди се тој поруци њемачкој. „Ко може да спали Лувен, „Тајну вечеру“, да уништи бриселске умјетничке колекције, зашто да се не баци камењом и на руског Генија? И у том акту слијепог вандализма види се она значајна црта општега маразма, који је овладао и њемачким народом и његовом интелигенцијом. Њемачка ратује с цијелим човјечанством; она се спрема да под зидовима Париза сахрани не само своју војску него и да опљачка разум својим интелектуалним вођама на књижевној арени“.

Пријетња Турској

„Тајмс“ од 2. септембра донио је уводни чланак под насловом: „Турци бирају“, у коме се говори о положају и држању Турске у данашњој ситуацији:

„Тражи се да се Турци не остављају да живе у илузији и да им се предочи да стоје на раскрсници. Ако Турци послушају савјет Њемачке и уђу у рат, њима пријети опасност губитка државне самосталности. Силе Тројног Споразума не стоје у опреци са Турском. Енглеска се стално бринула за напредак Турске путем реформа и она као и остале силе Тројног Споразума не тражи данас ништа друго по да остане у неутралности и да се уздржи од напада на своје балканске сусједи. За тако држање поменуте силе нуде јој велику награду. Оне су спремне, да јој гарантују интегритет и независност њених посједа, да је снажно финансијски потпомогну и да је ослободе тешких и несносних једностранних уговора са Њемачком. Све ове привилегије добиће Турска за своје неутрално држање. У случају да се Турска не обазре на савјете и захтјеве Тројног Споразума и да брзоплетно упадне у политичку авантуру, Турска ће несумњиво проићи. Побиједа коју смо однијели прије неки дан на мору и бјегство „Гебена“ учиниће ваљда да се она размисли. Силе Тројног Споразума које јој могу много нашкодити и које јој могу много користити, неће је штетити ако Турска пријеђе у непријатељски табор. Положај Турске биће веома тежак ако би се морала бранити у Малој Азији, Арабији и у Европи. Све су те земље небрањене и ту јој Њемачка апсолутно ништа не може помоћи. А посљедица свега тога биће нестанак турске царевине са географске карте. Турски државници треба да увиде да односи између Турске и Њемачке представљају монотон рекорд њемачких добитака и турских губитака, од времена када је Фридрих Велики спремао подјелу Пољске и савјетовао Аустрију да напусти Турску, да би олакшао Русији заузимање црноморских утврђења, па до времена владе Абдула Хамида и багдадске концесије. Шта је Турска добила од Њемачке? Сви су губитци били турски, а добитци њемачки. Турска је била лутка у рукама прво руских политичара у европској политици, а доцније њемачких политичара у свјетској политици. Данас Берлин гура Турску у ситуацију из које ће она тешко извући какве користи, али у којој може изгубити своју егзистенцију.“

Судбина Турске лежи у турским рукама. Нека се добро промисли прије но ма шта уради. Али уради ли ма шта, то ће бити судбоносно и неповратно. Увјерени смо да Енвер-паша и младотурски комитет могу Турску довести само до неизлазне ситуације и до пропасти Турске“.

О положају Италије

„Н. Време“ између осталог пише. Разочарање Нијемаца, које цензура сада пажљиво гуши, претвориће се: или у мржњу послије пораза или у презирање послије побједе.

У сваком случају, Италија не може већ рачунати на помоћ њемачку ни у којој потешкоћи.

Италија тако усамљена не може остати изван круга онога савеза, који је јучер био објављен у Лондону... Она не може остати далеко од франко-руско-енглеског савеза, јер би у том случају била сасвим изолирана и лишена могућности да оствари своје великодржавне задатке.

Ових дана француски министар иностраних дјела рекао је, да при закључењу трактата о миру не могу не бити узете у обзир жртве, које ће се принијети на олтар теутоноског Мелеха од стране јевропских држава. Ужасни рат захтијева од учесника тако до сад небивалога напора сила да ће у часу побједе јавно мијењати сваке од држава војујућих захтјевати односну компенсацију, пропорционалну жртвама. А државе, које нијесу пролијевале крви својих синова и које су сачувале недотакнуту своју силу, остаће у привилегијама. Против ове гвоздене неопходности крвавог гвоздене подице никаква сила у свијету ништа неће учинити.

Држање Италије ће зависити збиља — како је књаз Билор у својој књизи о међународним односима држава рекао — од исхода битака. Пошто је руска војска побједоносно офансивом заузела већ половину Галиције, територијална неприкосновеност Аустрије већ је озбиљно нарушена. Како ће се даље ствар развијати, ми не знамо; али битка код Лавова не наговјешћује ништа добро за Аустрију.

И с тога гледишта за Италију ће веома брзо наступити час, да ће морати коначно ријешити и отворено формулирати: у чему се састоји њезина политика на јадранским обалама, у Валони и у јужним областима Аустрије, насељеним урођеним Италијанцима?

Дневник

Вечера у Двору. Његово Величанство Краљ дао је синоћ у Двору вечеру, на коју су имали част бити позвани сви дипломатски заступници у овоме рату савезничких држава, господа чланови Краљевске Владе, господа официри француског детаשמана, господа официри из српске војне мисије, и више дворских и државних великодостојника.

Стање у Скадру. Из Скадра стижу вијести, да је у вароши и околини стање све горе. Узрујаност међу мухамеданцима и католицима је велика. Католици неће да се одазову жељама и гледишту својих старјешина, који би тјели да се

узме помирљивије становиште према мухамеданцима. Овијех дана било је и смртнијех случајева. Католици већ два потоња дана никако не отварају своје радње. Неки од њих исељавају своје породице из вароши. Мухамеданци никако не улазе у католичке махале вароши. Полиција је дигнута а нова још није постављена.

Страшно мучеништво једне енглеске болничарке

„Коријере дела Сера“ јавља да лондонске новине пишу о једном грозном злочину што су га Нијемци учинили на једној енглеској болничарки, на једној од најљепших јунакиња у овоме рату. Она је болничарка по занимању, има јој двадесет и три године, а зове се Грација Хуме. Када је букнуо рат, Хуме оде у Белгију. Заједно са неколико својих другарица она је била врло позната и вољена од рањеника, који су били сабрани у болници Вилворда.

Сада је биједна дјевојка умрла најстрашнијом смрћу од руку њемачких војника. Они јој одрезаше груди, и она је умрла послије једне страшне агоније. Њена је породица примила ових дана потоње писмо те јадне дјевојке, а у њем се открива тај ужасни злочин. Не ради се о каквој причици — онајају лондонске новине — него о једној истини која је доказана присутношћу другарица те младе болничарке у болници од Вилворда. Писмо од 6. септембра каже:

„Моји премили, пишем вам да вам пошлем потоње збогом. Више ми нема много живота; болница је запаљена од свирепих Нијемаца. Једном је човјеку осјечена глава, а мени су одрезали груди. Шаљем вам потоњи најљепшији поздрав. Грација“

Ово је жалостиво писмо донесено у Енглеску од болничарке Милорд која се је такође налазила у вилвордској болници заједно са Грацијом Хуме; и та је иста Милорд причала о јунаштву младе Грације. Послије напада на Вилворд један њемачки војник зграби болесника којем је Грација Хуме управо помагала да уђе у болницу. Залулу је болничарка молила Нијемца да поштеди рањеника у име човјештва. Нијемац побјесни, баци рањеника на земљу и одсјече му главу. Онда, ова јуначка дјевојка узме пушку која му бијаше пала на земљу и удари га по глави.

И ради тога бијаше тако грозно мучена.

Овдашње Енглеско Посланство примило је ово званично саопштење:

Лондон, 28. септембра. Ситуација је задовољавајућа. Напади на енглески фронт сузбијени су уз велике губитке непријатеља.

ТЕЛЕГРАМИ

Варшава, 13. септембра. Једна њемачка Цепелинова лађа појавила се изнад вароши и бацила је неколико бомба ранивши три војника. На лађу је избачено са успјехом неколико топовских метака и нагнана је у бјегство у правцу тврђаве Новочергијевск, из које је поново погођена, те је пала на земљу

Лондон, 13. септембра. По једној депеши, датираној под 12. из Остенде, јавља се да је један Цепелин летио изнад вароши и пред вече бацио је три бомбе, које су причиниле незнатне штете.

Петроград, 13. септембра. Једним телеграмом из Лондона јавља се, да је примијењена једна ескадра од тридесет бродова, за коју се не зна чија је, у правцу Сунда. Та је ескадра упловила у Балтичко Море.

Петроград, 13. септембра. Нијемци су поново отпочели да бомбардују Ремс.

Ниш, 14. септембра. Г. Филалити изванредни посланик и опуномоћени министар Н. В. Краља Румунског на српском двору, враћа се у понедељник 15. о. м. са свога одсуства. Г. Никола Б. Кантакузен, краљ. румунски изванредни посланик и пуномоћни министар, који је Г. Филалитија привремено заступао у дужности посланика, предаће истога дана послове румунске легације и отпутоваће у уторак 16. о. м. у Букурешт напуштајући Ниш, у коме је стекао глас искреног пријатеља Србије. Г. Кантакузен напушта нашу отаџбину праћен најживљим симпатијама оних кругова у којима се кретао и које је задужио својом ванредном предусретљивошћу и љубазношћу.

Ниш, 14. септ. 8¹/₂ часова у јутру билтен о стању здравља Н. В. Кр. Височанства: Ток је реконвалесценције потпуно повољан.

Ваљево, 14. септ. На фронту ушћа Дрине—Шабац наше су трупе одбиле непријатељске нападе код Парашнице. Непријатељски су губитци огромни. Ноћу између 12. и 13. септембра непријатељ је код Биограда избацио неколико топовских метака са монитора на савски мост и пристаниште. На осталим дијеловима фронта није се десило ништа значајније.

Ваљево, 14. септ. 13. септембра око 5 сахата поподне чула се била на непријатељској обали код Никинаца и Платичева снажна пјешадијска, митраљешка и топовска палба. Да се на тој страни води борба, могло се и догледом видјети. Како наших трупа није више било на непријатељској обали, то се морало претпоставити да непријатељске трупе воде борбу или саме међу собом, или са својим становништвом. Сада је исказом заробљеника из 26. ландштурмског пјешадијског пука, који су 12. овог мјесеца спроведени у Ваљево, растумачена та борба која се водила 3. септембра. Кад су се наше трупе повукле из Сријема, непријатељ је стао палити српска села и убијати српске сељаке. Иницијативу за ова звјерства били су узели мађарски официри. То је раздражило офицере и војнике српске народности. Сукоб, који се тим поводом изродио између мађарског и српског дијела аустројске војске, претворио се постепено у праву борбу, која се водила не само пушкама него и топовима. Резултат те борбе и посљедице што их је она даље имала остали су нам до сад непознати.

Варшава, 14. септембра. Јутрос у 5 часова појавио се је један Цепелин њемачки изнад вароши и почео бацати бомбе, ранио је три војника, али услед успјешног артиљеријског гађања утекао је у правцу Новогеоргијевске тврђаве, гдје је поново био погођен и пао. Главни штаб саопштава да су њемачки покушаји да пријеђу Њемен код Друскеники пропали. Њемачка артиљерија није у стању да спречи наше наступање код Сопотцкина. Настало је опште повлачење Нијемаца у правцу Сувалске губерније. Тврђава Осовац брани се успјешно против

њемачке опсадне артиљерије Све су комуникације у Пшемиску пресјечене. Одбрана тврђаве је врло пасивна. Бјегунци причају, да су велики нeredи избили у гарнизону. Све пролазе на Вислоки заузели су Руси.

Париз, 14. септембра. На лијевој крилу траје веома жестока битка између Соме и Оазе. Савезници напредују између Оазе и Соасона. У области Вевр Нијемци су пријешли Мезу у околини Сен-Мишел, али су Французи одбацили на ријеку. На југу Вевра Французи не престано напредују. Њемачки 14. корпус повукао се са великим губитцима. Листови приказују руску оранчасту књигу и истичу одговорност Њемачке за рат. Лист „Журнал“ доноси опширну депешу Анрија Барбија о српским успјесима као и фотографију спровођења аустројских заробљених официра и тражи да Паризлије поред француске истакну и српску заставу.

Њемачки губитци посљедњих дана огромни су. У боју код Краона изгубили су 7000 људи. При нападу на утврђења Најена испод Вердена 8000 људи, и при опсади Мобежа 4000 људи. Једна депеша јавља да је за један дан превезено из Француске према Лијежу 50.000 раниеника њемачких.

Њемачки ратни зајам није успио. Покрај све пропаганде и притиска уписано је двије милијарде мање.

По вијестима из Рима, силе Тројног Споразума саопштиле су да ће после рата на конференцији мира присуствовати само оне државе које ратују.

Париз, 14. септембра. Хавасова Агенција издала је 13. ов. мј. овај коминике: На лијевој крилу наставља се веома жестока битка између Соме и Оазе. Између Оазе и Соасона напредовали смо мало. Непријатељ није покушао никакав напад између Соасона и Ремса. На центру није било никакве важније промјене. Непријатељ је успио да пријеђе Мезу код Вевра у предјелу Сен-Мишела, али га је офанзива наших трупа већ у велико одбацила на ријеку. Јужно од Вевра не престано нападамо и напредујемо. 14. њемачки корпус повукао се пошто је претрпио велике губитке. Према нашем десном крилу у Лорену и Вогезима изгледа да су Нијемци смањили своје ефективе. Њемачке одреде, који су на извјесним тачкама били потисли наше предстраже, одбили смо пошто је ушла у акцију наша резерва.

Париз, 14. септембра (званично). Непријатељ је нападао на цијелом фронту и био је свуда одбијен. На лијевој крилу напредујемо. На горњем Мезу ситуација иста. Код Вевра настављамо наступање.

Рим, 14. септембра. Краљ Виктор Емануел, који се потпуно опоравио од контузија које је добио у лијевој ногу приликом недавног пада с коња, присуствовао је јутрос читава три часа практичним вјежбама трупа римске дивизије на висовима код Тиволија.

Вашингтон, 14. септембра. Рустем беј, турски амбасадор у Вашингтону, саопштио је предсједнику Вилсону да ће напустити Америку кроз двије недјеље. Тврди се да је турски амбасадор осуђивао американски протест против укидања капитулација.

Петроград, 14. септембра. Лорд Черчил изјавио је пред једним талијанским новинаром, да ће за шест мјесеци бити изведено на бојиште милијон енглеских добровољних војника из свих крајева свијета. Енглеска је тврдо ријешена, додао је Черчил, да заврши борбу тек пошто потпуно буде слоњен њемачки милитаризам.

Нијемци су опљачкали и опустошили дом родитеља предсједника Француске Републике Поенкареа.

Петроград, 14. септембра. (Службено). Руске трупе ушле су у Мађарску.

Петроград, 14. септембра. (Службено). Борба у Галицији истиче се нарочитим огорчењем. Мађари су одбачени са трију позиција. Они се повлаче у највећем нeredу. Отели смо им једну потпуну батерију и заробили смо неколико стотина људи. Комуникације са Пшемислом пресјечене су. Одбрана Пшемисла постаје пасивна. Добјеглице причају да је у гарнизону настала велика забуна.

Петроград, 14. септембра. Из Беча јављају, да се већ претресало питање о премјештању пријестонице у Грац.

Атина, 14. септембра. Грчка влада јуче је одговорила на турску ноту од 7. септембра, која се односи на предузете мјере од стране грчких власти при непокретностима одсељених муслимана. У свом одговору Грчка влада поднијеће доказе, да је морала дати прибежиште од 220.000 добјеглица грчких, који су дошли из Тракије, којима су имања конфискована, као и оним добјеглицама из Мале Азије. Она подсјећа на углављени споразум у мјесецу мају између Грчке и Турске о размјени грчких имања у Турској са имањима муслимана у новим областима Грчке. Грчка влада била би вољна да поврати имања муслиманска законитим сопственицима, ако би турска влада допустила грчким одбјеглима да се врате на своје огњиште и да поново постану господари својих конфискованих добара.

Атина, 14. септембра. Вјерује се да ће се блокада Котора ускоро завршити.

Матерлинк против пруског милитаризма

Ни најсензитивнији pjesник Француске, Морис Матерлинк, аутор *Блага ушлица* те мистичке филозофије *Гутена*, није се могао уздржати од јавне анатеме на дивљаштва Њемача.

„Корисер дела Сера“ доноси од свог дописника у Паризу: Под насловом *Послије побједе*, штампао је Матерлинк један немилосрдан чланак, у коме позива савезнике да ударају снажно и да даље настављају таманити пруски милитаризам без обзира на осјећање што су их гајили према Нијемцима док нијесу сада дознали што су они у истини.

„Док над нама виси овај бич — вели он — морамо добро процијенити погрешку оних, који су проузрочили овај неопростиви злочин. Кад куцне час да се уреди рачуни, — а тај час није далеко — ми ћемо заборавити много тога што смо претрпјели и свладаће нас недојстојно милосрђе, које ће помрачити праву слику ствари. Рећи ће нам да је несретни њемачки народ био најпросто жртва свога Монарха и својих феудалних каста, да никаква одговорност не пада на Германију. Ми знамо да је Германија чудних, старих ладница врло драга и срдачна, ми познајемо Германију гостољубиву, срца отвореног и искреног што сједи под липама, под свијетлим сјајем мјесеца, ону мирољубиву и тиху Баварску, оне гостопримне становнике на обалама Рајне, оне Шлерианце, оне Саксонце и не знам које још; и знамо да одвратног и мрског нема изван Прусије.

Зато ће Нијемци постати за нас невинији од снјега, блажи од овце? Рећи ће нам да су они сви просто послушали наредбе које нијесу одобравали, којима нијесу могли да се супрот ставе. Рецимо зато сами

себи оно што ће нам још мало бити речено, а што неће бити исправно: и држимо се тврдо одлуке у овоме часу, када грозоте над нама стреме.

Није истина да у овом гигантском злочину има грјешних и невиних: сви који су у њему имали удјела, стоје на истој линији. Нијемац са сјевера није жеднији крви и скрућености од онога са југа: просто се је Нијемац од једног до другог краја своје земље открио као грабежљива звијер коју одлучна воља наше планете напосљетку одбија.

Ми немамо овдје јадне робове који су повучени од једног краља тирана; не постоји један једини који је одговоран. Народи имају Владу онакву какву су заслужили, или, још боље, Влада коју они имају, прави је израз морала и менталитета једнога пука.

Нека се не чини погрешка мислећи да је један интелигентан народ поведен на клање, да се је дао преварити, да је лоше био управљан. Никакав народ који не жели да буде, не може бити преварен. Није разум који недостаје Геманији.

Знамо да је ово што захтијевамо немилосрдно: али овдје милосрђу нема мјеста. Неопходно је потребно да данашњи свијет истрјеби пруски милитаризам, као што би уништио какву отровну гљиву, што је пола вијека тровала човјечанство. Ради се о здрављу наше планете. Сјутра ће Уједињене Државе Европе требати да предузму мјеру да земљу оздраве и очисте“.

Стање на нашим бојиштима

Предстраже црногорске војске допрле су у висове Планине Романије источно од Сарајева. Оне се налазе у непосредној близини прве линије сарајевских утврђења.

Већ је двадесет и први дан како траје велика битка на Дрини. Огорчена се борба води на једном малом дијелу земљишта Србије уз Дрину између Јагодње и Гучева, а већим дијелом на босанском земљишту све до Властенице.

Српске трупе полако, али стално напредују.

Успјех је до сада непрестано на страни храбре српске војске.

Код Бање Ковиљаче на Дрини Аустријанци су избацили на једну српску дивизију 3000 топовских метака, али су тако добро гађали, да су од једне читаве српске дивизије убили три, а ранили пет војника!!

Српска војска поново је пријешла Саву и ушла у равни Сријем, зауевши Бјежаниске Висове на сјеверозападној страни Земуна. Аустријанци бјеже.

Господин Министар Просвјете и Црквених Послова, уваживши труд и заузимљивост учитељице у Плаву г-це Анђелије Шошкићеве, која је поред своје редовне учитељске дужности у току школске 1913/14. год. научила још и 30 дјецe читању и писању, од којих нека нијесу знала ни српски говорити, данашњим својим рјешењем одредио је да се г-ци Шошкићевој изда награда од (150) сто педесет перпера.

Број 3193. Из канцеларије Министарства Просвјете и Црквених Послова од 13. септембра 1914. г., Цетинје.

Господин Министар Просвјете и Црквених Послова, уваживши труд и заузимљивост учитеља у Гусињу г. Рада Поповића, који је поред своје редовне учитељске дужности у току школске 1913/14. године научио још и 15 младих читању и писању, данашњим својим рјешењем одредио је, да се г. Поповићу изда награда од перпера (100) стотину.

Број 3198. Из канцеларије Министарства Просвјете и Црквених Послова од 13. септембра 1914. г., Цетинје.

ИСПРАВКА. У прошлом броју у заглављу оштампан је број 82., а треба 81.